

O poezijah Jenkovih.

- Spisal dr. Janko Bezjak.

Isten pravi v nekem razgovoru, da je pesnik *«αὐθόρως ἠέλει καὶ πτερύον καὶ ἰσχύει»*, in da more le takrat kaj vrednega ustvariti, kadar je navdušen in poln božjega duha. Mora torej imeti povod, da se navduši in svojo dušo izlije v pesmi. Ta je pravi pesnik, zlasti pravi lirik, kdor zloži vsako pesem, gnan po neki notranji sili. Tako je pel Goethe, tako naš Prešeren. Nobeden drug ni pravi pesnik, naj se njegove pesmi odlikujejo še po tako zvonkem in lepem jeziku, še po tako krasni zunanji obliki: pesem ostane mrzla in ne more navdehniti bravca, ako se ni porodila v globini pesnikovega srca.

Zato pa je možno, iz pesmi pravega pesnika posneti in naslikati podobo njegovega duševnega življenja. A vsi duševni pojavi so tesno spojeni s telesom, z vnanjim, nas obdajajočim svetom; zato so pesmi pravega pesnika tudi zrcalo vsega življenja njegovega.

Jenko je bil pravi pesnik; zaradi tega nam njegove poezije odpirajo globok pogled v duševno življenje njegovo: kažejo nam njegovo čisto dušo, njegovo plemenito mišljenje, njegovo žalostno usodo.

V sledečih vrstah poskusimo Jenkovo življenje posneti po njegovih pesmih. Možno, da bo naša podoba preveč vzorna; a ne stavimo si naloge, da bi znanstveno raztelesili omenjene pesmi, ampak povzdignili in navdušili bi radi drage bravce, kakor smo se tudi sami povzdigovali in navduševali, premišljuječ poezije Jenkove.

Kaka je bila usoda Jenkova, to je pač znano vsakemu olikanemu Slovencu; kako se je moral ves čas svojega življenja boriti za vsakdanji kruh, kako je prenašal bedo in edinščino, kako je moral že mladenič piti grenko čašo spoznanja: o vsem tem nam pripoveduje slovstvena zgodovina, vse to pa nam še jasnejše slikajo njegove pesmi . . .

Nadepoln mladenič je šel na vseučilišče, zidaje si v duha zlate gradove:

»Občutkov, ki nežno srce
Mladenič poje in tope,
Kak' polno jih poje je bilo!»

Tako poje v pesmi »Naj bo«. A kmalu je spoznal in se prepričal, da hitro izgine vsa lepota, katero si slika mlad človek s svojo živo domišljivostjo; da vsi vzori so le morská pena, ki se razdrobi

ob najmanjšem kamenčku in spuhti v sinji zrak; da »strogo terjajoča stiska življenja« ne prizanaša tistemu, pri komer se je oglasila, da je zares »dira necessitas«, kakor poje Horacij.

Drugi imajo vsaj lepo mladost, če jih tudi pozneje dolete razne nezgode; naš pesnik pa niti te ni imel. Otožno nam postaje srce, ko čitamo v pesmi »Ptici« sledeče vrstice:

»Star sedemnajst še komaj let,
Zaničeval ves sem svet.
In vem, da v srečo to mi ni,
Pa mi srce tako veli.«

A komaj mu je izginila ta oblačna mladost, je okusil »grenkost in žolč pregotove resnice«:

»Da vsega, kar up nam obeta,
Pozneje, ko pridejo leta,
Ne spolnijo nam polovice.« (»Naj bo«.)

Ljudje se krog njega vrste, se smejejo in vesele; le njegov duh je teman, »nikomur nič ne govori«. (»Ptici«.)

Zaradi tega si želi daleč, daleč tja, kjer ni žalosti in težav. Ne-prestana želja ga sili v daljino, kakor moč neznana, ki žene valove:

»Šel bi čez planjave,
Šel bi čez višine,
Da me žalost mine.
In srca težave.« (»Želja«.)

Čudno enaka sta si Prešeren in Jenko v ti tožni usodi! Oba sta se trudila v večnih skrbah za vsakdanji kruh; obeh mladost je bila mračna, a še mračnejša njiju moška doba.

Vsakogar globoko prešine in pretrese žalostno-bridka oda Prešernova »Slovo od mladosti«, v kateri si pesnik nazaj želi »dni lepših polovico«, dasi mu niso prinašali dosti cvetja, dosti upa, dasi je njih zarja bila temna, dasi so že takrat »pogosto rjule viharjev jeze«. —

Tako tudi Jenko zastonj vzdihuje po tem, kar je srce izgubilo, vedoč, da se ne povrne nikdar več. A pred njim reži »negotovo usoda prihodnjih dni«; in ta usoda ga je obdajala vse življenje ter ga spremila celo do groba.

Sam se v pesmi »Korak v življenje« prispodablja mornarju, katerega sredi grozne širjave morske strašita grom in blisk, katerega mečejo valovi in vetrovi semtertja, dokler se mu barka ne razbije na skriteh robu. Hrepeneč se je napotil »v šumni vrtinec življenja«, stopil na ladjo, da bi »jadral za srečo nerazjasnjeno«. Toda glej! Morje lažnivo ga ni privedlo do zaželjenega brega: krog in krog ga obdajajo silna brezna. Z obupnim srcem se torej obrne proti nebesom, moleč:

»Zvezde prijazne,
Pot mi kažite,
Srečni vetrovi,
Čoln mi vodite!«

Čuti se preslabega, da bi mogel prenašati sile in nadloge, ki ga more; zatorej išče pri Bogu pomoči, proseč »V brezupnosti«:

»Moči, moči mi daj, moj Bog!
Da, ko napade me obup,
Ne vklonim silam se nadlog,
Jim stanovitnost stavim vkljub.«

Ni bil tako srečen kakor Horacij, ni imel nobenega Mecenata; torej ni mogel s takim ponosom in s tako samozavestjo zapeti:

»Si totus illabatur orbis,
impavidum feriant ruinae«. —

ampak Boga je moral prositi moči,

»Tak krepke kakor zid gora,
Da, če se ruši svet okrog,
Propast me najde še moža!«

A vso svojo stiskano dušo, vse gorje, kar ga je doživel, je izlil v svojo žalostno-grenko pesem »Trojno gorje«. Levec pravi o nji v »Zvonu« leta 1879., da mu je s solzami porosila lice, ko jo je prvič čital pred petnajstimi leti in samo napol umel, in da mu vsekdar čudovito pretrese srce, kadar jo čita. Kako pa tudi ne! Saj je ta pesem zares »divjacobupni krik iz prsi plemenitega, ponosnega moža«. Tudi marsikdo izmed nas bi mogel iz globine otožnega srca svojega vzdihniti z Jenkom:

Gorje, kdor nima doma,	Gorje, kdor se useda
Kdor ni nikjer sam svoj gospod;	Za tujo mizo žive dni;
Naj križem svet preroma,	Vsak grižljaj mu preseda,
Saj vendar tujec je povsod.	Požirek vsak mu zagreni.

Gorje, kdor zatajiti
Prisiljen voljo in srce,
Bedakom posoditi
Čas mora, glavo in roke . . .«

Oh! kako si želi peruti, da bi premeril neizmerni svet in si poiskal miren kot, »kjer bil bi sam in svoj gospod«, kjer bi si pomiril strastno srce in za vekomaj pozabil vse, kar je bil doživel. (»Želje«) . . .

Naposled se mu je nemila usoda nekoliko ublažila; zato odmeva v pesmi »Izpremema« iz njegovih strun zopet upapoln glas:

»Zopet pihljaje nada me vabi,
Njeno hladilno okušam že slast:
Miru odpira se prazno srce,

Rane zastarañe sčasoma celi,
V jasni prihodnosti tužnoveseli
Gipe iz srca ognjeno gorje.«. —

Toda ni mu bilo dano uživati dolgo novega, vsaj nekaj mirnejšega življenja, ki mu je zasijalo, ko je prišel za koncipijenta k dr. Prevcu v Kamnik in pozneje v Kranj: dne 18. vinotoka leta 1869. je tožni glas mrtvaškega zvonu oznanil bridko novico, da je nehalo biti plemenito srce slovenskega pesnika . . .

Vendar pa je tudi naš pesnik, kratek čas sicer, užival največjo blaženost, ki je usojena človeškemu srcu, in ki je tudi njemu s sladkim upom napajala srce: prva čista ljubezen do izvoljene device. Brez želje in brez nade so mu tedaj tekli dnevi, ko ga doleti pogled od nje — tako pravi v pesmi »Moč ljubezni« — rajski občutki so se ga polastili in ga čisto prestvarili . . . Toda zdajci mu je srce izpremenjeno; zdi se mu, da ptica v grmovju ne prepeva več veselo, da zvezdice na nebu žalostno blešče, dasi je vse, kakor je bilo poprej; samo pesnik tega ne čuti, njemu se zdi vse drugačno, kajti — »srce mu je zbolelo«. (»Izpremenjeno srce«.)

Blizu njenih durí posluša in pije z upajočim srcem njene glasne pesmi, ki jih ona poje k strunam. Vendar si ne upa pritisniti kljuke. Solza mu lice namaka, »lita zastonj«, kajti ona je ne vidi. (»Pred durmi«.)

Da jo ljubi, ji je znano; da ga tudi ona ljubi, to pesnik ve; a vendar se ga deklica še ogiblje. Zato jo prosi:

»Pusti strah in moja bodi,
V dar srce ti podelim;
Bog nebeški sam naj sodi,
Kaj poklonil sem ti z njim.« (=Prošnja) . . .

Naposled deklica usliši njegovo milo prošnjo in mu seže v roko: odslej čuti novo moč življenja v svojih žilah, nova moč mu pretresa ude, in zemlja se mu je pretvorila v nebesa.

Sedaj pa hoče kakor Prešeren le popevati o svoji izvoljenki; njegova pesem bo nosila njeno hvalo križem svet in se bo glasila še v poznih letih iz ust mladeniških. (»Moja pesem«.)

In pozneje, ko bodo njegove pesmi tiskane in pojdejo po belem svetu,

»Tud' ti dobila ene boš,
V rdeče usnje vezane,
In z zlatom bodo rezane.
Oj, beri jih, preberi vse,
Saj tebi so napisane!« (=Namen mojih pesmi) . . .

Ko že ves svet spava, še njegovo srce vedno čuje, njo obiskuje in v veselju plava. Poleg tega pa snuje pesmi zlato — zanjo, ki jih pošlje med svoje brate, da jo razglasijo po vsi domovini, »koderkoli živijo majke Slave sini«. (>Po noči«) . . .

A vendar svet ne bo zvedel njenega imena:

»Očitno ga izreči nisem smel,

Skrivaj povedati ga nisem hotel.« (>Skrivnost«) . . .

Pa tudi rajska doba ljubezni je skoraj preminila, in prišel je bridki čas ločitve. Naj jima tudi srce žalosti poka, pomagati ni. Prosi jo, naj ga ne vpraša, kdaj se bouda zopet videla:

»Negoče kedaj,

Moogoče nikdar,

Le roko podaj,

In — Bog te obvar'!« (>Slovo«) . . .

Kakor teman oblak, ki pride izza gora ter polagoma zatemni vse nebo, tako je po ločitvi tudi na njegovo srce legla tožna misel. (>Po ločitvi«) . . .

Že biva daleč, daleč od nje, a vedno misli nanjo. Prosi torej svojo pesem:

»Pesem, pojdi mloglasna,

V noči plavaj tje do nje,

Ko jo zvezde, luna jasna

Z spanja mirnega buče.

Ko zamišljena si praz

S čuti sladkimi srce,

Pesem, tvoje žale glase

Naj nje usta ponove.« (>V tihi noči«)

Ne more je pozabiti. V deseterih »Obujenka« nam živo in ljubeznivo riše žalostnovesele spomine prejšnje ljubezni in ločitve. Iskopal je globoko jamo in dejal vanjo vso nekdanjo ljubezen ter spomin nekdanjih ran; nanjo pa je zavalil kamen, da ne bi mogla na dan.

Toda kakor se po noči gomile odpirajo mrtvim, ki tačas zadobe novo življenje, tako se tudi njemu godi:

»In tako se meni časi

Kamen s srca odvali,

Ter iz groba se oglasi:

Sreča mi nekdanjih dni.

Vstanejo nekdanje sanje

In spomin skočičih ran;

Moč ljubezni se nekdanje

Spot prikaže mi na dan.«

Spominja se, kako je bil srečen pri nji; skupaj sta sedela pri slabo brleči sveči, zunaj je dež curkom lil, je nevihta vila, a tega jima ni bilo mar: lep večer jima je bil v njiju ljubezni. (I.) Že mu je žal, da se je ločil, da se je od nje poslovil za vsekdar, rekoč: »Zdrava bodi vekomaj«; noga je sicer silila pesnika naprej, toda srce se mu je ustavljalo, ponavlja je dano prisego. Vendar:

»Davno šal je uogam djanja,

Žal jeziku besedi;

Srce vedno le preganja,
Ponoviti blage dni« (III.)

Sicer ve in je prepričan, da mu je odpustila, pa on si ne bo odpustil nikdar, da je šel. (II.) Rana, katero mu je zadala ločitev, se ne zaceli, ampak vedno huje krvavi. (IV.) Odkar sta ločena, šteje ure, šteje dni:

»Z ur so mesci, 'z dni so leta,
Mescev, let pa konca ni!«

Pomlad se je sicer vrnila, petje slavcev se zopet vzbudilo, zemlja se zopet v cvetje zagrnila, a za njega ni pomladi več. (VI.)

Da bi se prepričal, mu je li še zvesta, gleda in povprašuje kakor Prešeren zvezde; toda zvezde se skrivajo njegovim očem za oblake, ne da bi dale odgovor, ali pa mrzle brle iz daljine; nič ne čutijo, nič ne govore — brez občutka so. (V. VIII.)

Kadar pa mu glava težka zaspi, hiti njega duh na perotih k nji čez hribe in doline . . . in ji položi trudno glavo v naročje; ona pa mu poljubuje mlado lice, brišoč »radostne solzice, ki mu iz oči teko«. (VII.) . . .

Tako tudi njemu, kakor Prešernu, vsaki dan obnovi vsekane rane; toda pesnik upa, da se mu srce vendar enkrat pomiri. Torej sklene svoje »Obujenke«, rekoč:

»V teku, ki teko ga leta	Srce bo se umirilo,
Ti se premenila boš	Zginil čas bo sladkih sanj;
V modro ženo iz dekleta,	Nič ne bo se ohranilo
Jaz bom iz mladen'ča mož.	Kot solze v spominu nanj . . .«

A tudi Jenkovi ljubezni je bil naposled usojen konec, kakršen je skoraj vsaki prvi ljubezni; srce se mu je pomirilo in ohladilo, in v pesmi »Za slovo« pravi, da brezmiselno živi, ne da bi vpraševal, kaj ga čaka, ona pa da si želi pokojnega stanu in skrbnega možaka, in svoje trezno modrovanje skončuje tako-le:

»Kar mora bit', naj se zgodi,
Vsak svojo pot hodiva,
Na levo jaz, na desno ti,
Kar b'lo je, pozabiva!«

Vendar ne more zamolčati očitka, da mu je vzela up, s katerim si je v nesreči vsaj sladil prihodnje dni; sedaj pa stoji žalosten kakor »polomljeno drevo, ki zeleno več ne bo«. Torej jo prosi:

»Daj mi sladki up nazaj!
Mnogo še ne štejem let,
Kaj brez njega čem počet'?
Reci, dekle, kaj?« (»Izgubljeni up«.) —

Naposled se je umiril popolnoma. Z rezko satiro, kakor Heine, se celo sam sebi roga, da jo je ljubil tako neumno! (»Pred sodnim stolom«.)

* * *

Poleg te sladke prve ljubezni do izvoljene device je gojil naš pesnik še drugo, svetejšo in iskrenejšo ljubezen: bil je Sloven z dušo in telesom ter se je oklepjal z vso močjo strastnega srca svojega naroda, ne samo slovenskega, ampak slovanskega sploh. Vse njegovo mišljenje in čuvstvovanje je navdajala želja, naj bi bili Slovani srečni in slavni. Žaloval je, da Slovenec nima ugleda, ne najde pravice; in ti trpki občutki so rodili najlepše njegove žalostinke:

»Bridka žalost me prešine,
Ko se spomnim domovine . . .

Kako rod za rodom gine,
To povest je domovine,
Vsemu svetu nepoznane,
Od nikogar spoštovane« (»Slovenska zgodovina«) . . .

»Tuji meč«, sovražnikov meč je kriv, da smo izgubili, kar je bilo nekdanj naše — kriv, da Adrijansko morje ni več slovansko; da ob njegovem bregu ne cveto več bela mesta slovanska; da se na njem ne vozijo več barke slovanske; da njih jadra ne nosijo imen slovanskih. (»Morje adrijansko«) . . .

»Trud in boj in rane,
Vse je izgubljeno!
Zlomljena je sablja,
Bratje pokopani,
Kar jih je ostalo,
Tujcem so podani«. (Obrazi VIII.)

To videč, prosi, da bi mu bilo dano, svoj narod ljubiti z isto ljubeznijo, katero je kralj Samo gojil v svojem hrabrem srcu. Ko bi vedel, kje leži črna jama, ki krije hrabro telo Samovo, bi pokleknil nanjo, poljubil zemljo in, klečeč nad njegovo rakvijo, bi si vlil njegovo gorečo ljubezen v želeče srce svoje:

»V pesmih glas bi svoj povzdignil,
Z njim Slovane bi navdihnili;
Tvojo vrednost rod spoznal,
Tebe vreden bi postal« . . .

Kakor upajoč otrok se obrača v drobni, a vendar tako pomenljivi, tako navdušeni »Molitvi« proti nebesom in prosi večnega stvarnika, njega, ki nas je ustvaril kakor »listja, trave«, ki je »pol sveta podaril sinom majke Slave« — prosi ga milo, iskreno, naj blagoslovi naša dela naših slabih rok; naj bo naš oče; naj se usmili

sirot; naj nam kaže pravo pot, ki vodi do sreče; naj nas krepi, da bomo brez strahu v pogumnem dejanju pokazali svetu sklepe svojega uma.

A naposled se je vzdignil Jenko, kakor neustrašen, bojevit junak! »Izvoljeni pesnik slovanske marseljeze«, kakor ga je imenoval Levec, pričakuje le od velikega boja slovanstvu rešenja.

Po vesoljnem neizmernem slovanskem svetu se dandanes poje in igra pesem, ki mora navdušiti vsakogar, kdor jo sliši; povsod se glase mogočne, plameneče besede:

»Naprej, zastava slave,	Z orožjem in desnico
Na boj, junaška kri!	Nesimo vragu grom,
Za blagor očetnjave	Zapisat v kri pravico,
Naj puška govori!	Ki terja jo naš dom.« —

Sam sebe pesnik izpodbuja in navdušuje, zroč na valovito cvetoče polje, na mogočno se dvigajoče gore, na bistre vode prekrasne domovine. One pravijo rodu, »ki se dviga na dan«, da naj bo njegova volja tako krepka kakor so domače gore, a moč njegova tolika kakor sila njegovih rek, »ki trgajo jez in potresajo breg«.

»A mirnopolnosno srce naj ti bo,
Kot tvoje spomladi polje je cvetno!« (»Naše gore«) —

Tudi on ve, kako malo je mož, a še manj gospa in gospodičen, ki se ne sramujejo govoriti lepo donečega jezika slovenskega, in grenek sarkazem mu polni dušo ter mu sili v te-le vrstice:

»Pri zeleni mizi	Z družčino možakov
Moški ino ženske,	Gospodične zale
Družčina gospode	V našem so jeziku
Bila je slovenske.	Gladko vse kramljale.

Ves zavzet sem gledal,
Čudu sem se čudil,
Da iz sanj ležnivih
Zdajci sem se vzbudil.« (Obrazi IV.) —

On je vsekdar veren, ljubezni poln sin svojega naroda. V tujem mestu prosi »tujko ljubeznivo«, naj ne upira vanj svojih temnih oči; kajti že davno nosi v sebi verno ljubezen, ki ga spremlja »zmerom in povsod«, že davno »z vdanostjo neizmerno« ljubi slovanski rod. Naposled pa tujko vpraša:

»Lepa tujka, kako boš čutila
Ti udanost verno z menoj?
Reci, kako boš ti ljubila
Narod moj neizmerno z menoj?« (»Tujki«)

Koliko je pač še dandanes mladeničev slovenskih, kateri, hoteč si izvoliti spremljevalko za pot skozi življenje, zastavijo svoji izvoljenki isto vprašanje? O ti žalostni stvari naše požrtvovalne rodo-

ljubrosti najbolj pričajo slovenski očetje nemških in italijanskih otrok . . .

Zato pa smo živo uverjeni, da ni prazna pesnikova prisega napram svojim pobratimom:

»Da srce zvesto kakor zda
Ostalo boče vekomaj.«

Sicer se je tudi on prepričal, da ne dočaka dneva rešitve, da se mu ne izpolnijo vroče želje, da bi še doživel ter videl narod slovenski prost in srečen; a trden up ga navdaja, da napoči tisti dan, ko njega ne boče več:

»Ko jaz v gomili črni bom počival
In zelen mah poraste nad menoj,
Veselih časov srečo bo užival,
Imel bo jasne dneve narod moj.«

Ali se ne spomnimo pri teh besedah Prešerna, ki v drugem sonetu »Sonetnega venca« pravi:

»Ko mi na zgodnjem grobu mah porase,
Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim mišji zvezde, kakor zdej, sijale,
Jim pesmi bolj sloveče se glasile.«

Celo po smrti, meni Jenko, mu preživo srce ne bo našlo mira. Ko bo sto let spal v tistem grobu; ko se ne bo več poznalo, kje je stal njegov križec; ko bodo v neznanu deželi počivali vsi, kateri so z njim uživali nekdanje dni: takrat mu bo živo srce zopet zaigralo; takrat ga bo »z orjaško silo« gnale v svet nazaj; takrat pojde ogledovat po dragi domovini, kjer bo cvetel nov rod, »sinov naših sinov«.

»Bom gledal, a' spolnile
Žalje se se mi v tem,
A' mirno v dnu gomile
Naprej počivat' smenam!« (»Po smrti«)

Zatorej hoče zvesto čuti nad svojim narodom. Na visoki Tatrinaj ga pokopljejo, da bo njega duh mogel gledati na vse štiri strani sveta.

»Dokler bela zora
Dneva ne ozanani.« (Obrazi IX.) . . .

Tak je torej naš Jenko po svoji duši, po svojem značaju, kakršnega slikajo pesmi njegove.

Hočemo li pa Jenkove poezije še bolj spoznati ter jih popolnoma po njih vrednosti ceniti, je treba, da si jih ogledamo tudi z estetične strani!

(Dalje prihodnjič.)

O poezijah Jenkovih.

Spisal dr. Janko Bezjak.

(Dalje.)

Jenko je pevec drobnih lirskih pesmi v najožjem pomenu besede: on je lirik kat' eksohén. A vsaka njegova pesem je mična, vsako preveva pravi pesniški duh. Ne najdeš pesmi, pa bodi še tako kratka in majhna, da je ne bi bral vesel in pesniško navdahnjen; ta ti kaže to, ona ono zanimivo stran pesniškega čuvstvovanja. Slika se vrsti za sliko, obrazec za obrazcem, čuvstvo za čuvstvom pred tvojim duševnim očesom. Vse v njih je resnično, vse naravno.

Nežne so vse njegove pesmi, v katerih poje o ljubezni svoji. Skozi nje veje sladak duh pomladanski, in nekaj nepopisnega čutiš, kadar jih prebiraš. Preprosta je oblika, preproste so besede; segajo ti pa globoko v srce, globlje nego še tako žalostni zdih ali visoko doneče, vzosite besede prisiljenih naših pesnikov. Najlepše med njimi so pač »Obujenke«, katerih vsebino sem že gori podal; podobne so biserom muze Heinejeve.

Pesmi pa, ki so posvečene trpečemu narodu slovenskemu, so tako polne globoke žalosti, trpke grenkosti in otožnosti, zraven pa takega vznesenja, tolike navdušenosti, da pretresajo čutečega bravca v globini duše njegove in bude v njem tisto ljubav do naroda, tisto navdušenost za njega svete pravice, katera je navdajala in polnila pesniku veliko in močno dušo. Ali ne veljajo te besede o pesmih: Samo, Slovenska zgodovina, Adrijansko morje, Ločitev, Naprej? —

A Jenko ni samo pel o svoji deklici, o slovenski domovini, o lastnem življenju, prav kakor Prešeren; volil si je še druge resne snovi, kakršne so pristojale ozbiljnemu mišljenju njegovemu. Zapuščeno, nesrečno dekle, izgubljena nedolžnost, ljubezen materinska, razvaline, grobovi, puhlost in ničemurnost sveta, ničevost življenja, to so še predmeti Jenkove modrice.

Po grobovih hodi, kjer zelena trava, znamenje upa, poganja iz trohljivosti — kjer starost leži in »v prahu počiva lepota nekdanja«. Zdajci zagleda nedavno izkopano jamo, pogleda vanjo, »šest čevljev globoko, tri čevlje široko, ki meja je mislim, letečim visoko«. Pri tem pogledu se mu roke s silo sklenejo na prsih, in globok zdih se mu izvije iz prsi: trohljivosti zakliče »grozno hvalo«, »da jek so zamolkel dejale gomile«. (Na grobeh.)

Na razvalino krene, kjer »zelen mah obrasta zrušene zidove«, kjer veter žalostno buči; ondi vprašuje, »kaj je moč človeška, kaj so njena dela?« Vprašuje dalje o hitro tekočem življenju človeškem, češ: »Al' so samo sanje?« (Iz »Obrazov« VII.) »Sanje« — mu odgovori jek.

Pri teh in še nekaterih drugih snoveh nas Jenko živo spominja nemških pesnikov Höltija in Lenaua.

A največ se je naučil od Prešerna in Heineja. Prešeren mu je bil vzorna zvezda na nebu slovenskega pesništva. Saj smo že opomnili, da je v svoji troji snovi, obsegajoči ljubezen do izvoljene device, ljubezen do domovine in naroda slovenskega in pa razmišljanje in čuvstvovanje o lastni usodi, popolnoma podoben Prešernu. A tudi na druge sličnosti med Jenkovo in Prešernovo muzo naletimo zdaj tu, zdaj tam. Navedimo še pri ti priložnosti peščico izmed njih!

Prav kakor Prešeren riše nezakonsko mater v njeni neizmerni ljubezni do deteta, takisto nam ve Jenko v prav takem nagovoru slikati vse bolečine, trude in skrbi ljubeče matere, le živeče za otroka svojega. Tudi ta mati je že sto in stokrat prosila ljubega Boga:

»Oče, hudega ga brani,
Meni, sebi ga ohrani!«

Tudi ta mati najde popolno plačilo za vse skrbi v detetu, namreč v pridnosti ter pobožnosti njegovi. Kakor Prešeren tam, tako je zadel Jenko tu pravi, v globino srca segajoči glas nepopisne, neizmerne ljubezni materinske.

Kakor se v Prešernovem »Zdravilu ljubezni« sin iznebi svojih srčnih bolečin na vojski ter pride do matere »list poslan«, črno zapечат, govoreč: »O mati! tvoj sin je mir dobil«: takisto se spominja oče v »Zimskem večeru« Jenkovem svojega edinega sinu, ki je tudi šel v tuje kraje, »koder vojska smrt gostuje«. Dokaj časa o njem ni bilo nobenega glasu:

»Tretje leto list poslani
Nam njegovo smrt oznani.«

A Jenko je misel še dalje razsnoval: mati leže in ne vstane več, ampak osmi dan v Bogu zaspi.

Prešernovo »Slovo od mladosti« je porodilo Jenkovo žalostno-grenko pesem »Naj bo«. Kakor je Prešeren zgodaj okusil sad spoznanja; kakor je uvidel, da vse svetle gradove, ki si jih zida mladina v zrak, odnese »prve sapice dih«, da »up golj'fivi« navdaja srce mladencičev; kakor mu navzlic temu »srce bridko zdihuje« po izgubljeni

mladosti: tako toži Jenko — kar smo že zgoraj omenili — da je rano okusil grenkost in »žolč pregotove resnice«:

»Da vsega, kar up nam obeta,
Pozneje, ko pridejo leta,
Ne spolnijo nam polovice.«

Tudi on ve, da se ne bo vrnilo več, kar je srce izgubilo, da mu »zastonj vzdihuje« . . .

Ljubezen do domovine mu polaga na jezik enake želje kakor Prešernu. Le-ta želi v sonetnem vencu, da bi nam nebesa poslala Orfeja, ki bi s svojimi pesmimi otajal »Slovencev vseh okrog rodove«, »da bi nam srca vnel za čast dežele«; on želi, da bi mogel sam »z rožicami svojega Parnasa« zbuditi »slovenščino celo«, »da bi vrnili k nam se časi sreče«. Prav tako navdaja našega pesnika vroča želja in strastno koprnenje po mogočni ljubezni do naroda slovanskega. Tudi on

»V pesmih glas bi svoj povzdignil
Ž njim Slovane bi navdihnil«. (»Samo«.)

Kakor Prešeren često govori o »sreči sovražni in krivi«, katera ga vedno zasleduje, da so se »pleča že navadila butare« in »usta grenkega bokala«; kakor govori o upu in strahu in praznem srcu svojem v znanem geslu:

»Sem dolgo upal in se bal,
Slovo sem upu, strahu dal;
Srce je prazno, srčno ni,
Nazaj si up in strah želi« —

pa tudi drugod: takisto pravi Jenko, da ga je »sreča« dala v oblast »togi žareči«; da »z upanjem dvom se bojuje« (»Naj bo«); da se »miru odpira prazno srce«. (»Izpremembra«.)

Kakor naj pesmi Prešernove pojo le njeno hvalo«, ki se bo glasila »Slovenem še prihodnje čase« (»Strunam«, »Sonetni venec«); kakor Prešeren v 1. gazeli pravi o svoji pesmi:

»V nji bom med slovenske brate sladki glas zanesel
Od zahoda do izhoda tvojega imena« —:

takisto so pesmi Jenkove le nji napisane (»Namen mojih pesmi«); takisto dela naš pesnik le zanjo svojo pesem, ki bo nosila njeno »hvalo križemsvet«, ki

»se glasila
bo še v času poznih let«. (»Moja pesem«.)

I on bo dal svoje pesmi »med brate«, naj jo razglasijo:

»Naj te razglasijo
Po vsi domovini,
Koderkol' živijo
Majke Slave sini!«

Kakor Prešeren zvezdice prosi:

»V hram pogledjte,
Mi povejte,
Zvezde, al' res ona spi« —:

tako tudi Jenko:

»Zvezde, v daljo se ozrite
In pogledjte v nje srce,
Zvesto meni oznanite,
Al' res bije še zame.«

V enem svojih sonetov pravi Prešeren, da so njegove oči vedno bile pri nji, da so njegova usta govorila le njeno hvalo, roke pisale po sili njeno ime, noge le hodile po njenem sledu. A prepovedal jim je to dejanje, in ubogale so:

»Mir dale so roke, noge ravnale
Po rok, ust in oči so se izgledi.«

Tako se je ustavljal ljubezni brez upanja. Pa misli in želje vroče mu niso bile poslušne, ampak so mu vedno k nji uhajale.

Nekaj sličnega čitamo v Jenkovih poezijah. Ko se je pesnik poslovil od svoje deklice, je izrekel njegov jezik: »Zdrava bodi ve-komaj!« in noge so ga nesle naprej.

»Ali srce se ustavlja,	Davno žal je nogam djanja,
Vse drugače govori,	Žal jeziku besedi,
Le prisego še ponavlja,	Srce vedno le priganja
Ne odreči mi veli.	Ponoviti blage dni« . . .

Tako bi še mogel marsikatero podobnost in vzajemnost navesti, vendar naj to zadostuje.

Videli smo, da je pesnik najnežnejšega in najmečjega čutja; videli smo pa tudi, da govori iz njegovih poezij neka grenkost in rezkost, ki vse zaničuje: Jenko je pesimist med slovenskimi pesniki. To pa je postal po hudo ga zatirajoči usodi. Zato najdemo v nekaterih njegovih pesmih nepričakovan satirski obrat, po katerem se vsa vesela in sladka čuvstva, ki se lotevajo bravčeve duše, pretvorijo hipoma v rezko nasprotje, in bravcu se zdi, kakor bi se strune pre-trgale z neskladnim glasom.

Najznamenitejše v tem obziru so štiri vrstice, ki slovejo:

»Kadar bom pred sodnjim stolom stal,
Upam, da me Bog ne bo pogubil,
Samo, če mi bo odvezo dal,
Da sem tebe tak neumno ljubil«. (»Pred sodnjim stolom«.)

Prav taka je pesem. »To se vpraša«, katero naj celo sem zapišem:

»Kadar mene se spominjaš,	Ko zvestost sva prisegala,
Vem, da časi me preklinjaš;	Jaz legal sem, ti legala;
Sed, puella, quaestio est:	Sed, puella, quaestio est:
Kdo je kriv, al' ti al' jest?	Kdo golj'fan je, ti al' jest!

Res vtegnilo morebiti
 Žal nekoč bi komu biti;
 Sed, puella, quaestio est:
 Kdo bo to, al' ti al' jest?»

Kdo bi na prvi hip verjel, da je te besede, z lahko krvjo preudarjene in zraven ostro zbadajoče, napisal naš Jenko, stvaritelj tako nežnih, milih pesmi? — In vendar jih je!

V pesmi »Modrijanom« se huduje nad modrimi možmi, katerih nauki so bili njegovo »gorje«, ter okončuje takole:

»Vrag naj vzame
 Vašo modrost,
 Ki mi je vzela
 Mojo mladost!«

Pomilovalno satiro slišimo iz pesmice »Sanjaču«:

»Po tihí noči mesec plava,	Ne vdajaj se duhovom mraka,
Mladič tožen zre v nebo,	Zapri srce, zapri oči;
Zamišljena njegova glava,	Glej, mehka postelja te čaka,
Srce mu v prsih je tesno.	Ozdravit' reveža želi.«

Zaradi teh in sličnih pesmi je zadobil Jenko ime slovenskega Heineja. Izvestno je, da se je dosti naučil od le-tega; saj je to sam priznal. A te pesmi bi smele biti najmanjši povod takemu primerjanju obeh pesnikov; mnogo bolj bi Jenko zaslužil, da ga vzporejamo s Heinejem radi nežnosti, ljubkosti in drobnosti njegovih poezij, kakor smo že omenili. A nikakor ni zagrešil Jenko takih pesmi, po katerih si je pridobil Heine, nemški žid, tako žalostno slavo, rogajoč se vsemu, kar je lepo in blago, ter je teptajoč v prah in blato. Heine zasmehuje najsvetejše reči ter z nekim diabolskim veseljem razdira čitatelju višje občutke, ki jih je sam zbudil v njegovem srcu; vse zanikuje, vse oskrunja, vse otrava s strupom svoje frivolnosti: ljubezen, vera, Bog, cerkev so mu pojmi, ki mu služijo v podlo igračo, kakor se igra tudi z najvišjimi, najplemenitejšimi čuvstvi svojih čitateljev. Pri našem pesniku bi zastonj iskali takih pesmi, kakršne so n. pr. sledeče:

»Da droben auf jenem Berge,	Sonnabend küsste mich Jette,
Da steht ein feines Schloss,	Und Sonntag die Julia,
Da wohnen drei schöne Fräulein,	Und Montag die Kunigunde,
Von denen ich Liebe genoss.	Die hat mich erdrückt beinah.«

i. t. d. (»Heimkehr«, 17.)

Ali:

»Ich glaub' nicht an den Himmel,
Wovon das Pfäfflein spricht;
Ich glaub' nur an dein Auge,
Das ist mein Himmelslicht.

Ich glaub' nicht an den Herrgott,
Wovon das Pfäfflein spricht;
Ich glaub' nur an dein Herze,
'Nen andern Gott hab' ich nicht.

Ich glaub' nicht an den Bösen,
An Höll' und Höllenschmerz;
Ich glaub' nur an dein Auge,
Und an dein böses Herz.«

(»Zum Lyrischen Intermezzo«, 3.)

Dalje n. pr.:

»Zu der Lauheit und der Flaueit
Deiner Seele passte nicht
Meiner Liebe wilde Rauheit,
Die sih Bahn durch Felsen bricht.

Du, du liebtest die Chausséen
In der Liebe, und ich schau'
Dich am Arm des Gatten gehen,
Eine brave, schwang're Frau.«

(»Zur Heimkehr«, 3.)

»Himmlisch war's, wenn ich bezwang
Meine sündige Begier;
Aber wenn's mir nicht gelang,
Hatt' ich doch ein groß Plaisir.«

(Zur »Heimkehr«, 10.)

Sto in sto takih primerov bi mogli naštetí. Čestokrat celo v sredini najlepše podobe ali najmilejšega prizora zadenemo ob besedo ali stavek, ki nam razdere vso iluzijo, ki se nam zdi kakor kos blata sredi mramorne plošče, v solnčnih žarkih se lesketajoče; n. pr.:

»Auf den Wolken ruht der Mond,
Eine Riesenpomeranze,
Ueberstrahlt das graue Meer,
Breiten Streifs, mit gold'nem Glanze.«

(»Die Heimkehr«, 10.)

»Nur einmal noch möcht' ich dich sehen,
Und sinken vor dir auf's Knie,
Und sterbend zu dir sprechen:
Madam, ich liebe Sie!« (»Die Heimkehr«, 27.)

»Wenn ich eine Nachtigall wäre,
So flög' ich zu dir, mein Kind,
Und sänge dir nachts meine Lieder
Herab von der grünen Lind'.

Wenn ich ein Gimpel wäre,
So flög' ich gleich an dein Herz;
Du bist ja hold den Gimpeln
Und heilest Gimpelschmerz.«

(»Lyrisches Intermezzo«, 53.)

Primerjaj še »Die Heimkehr«: 34., 44., 47. pesem! i. t. d.

Neverjetno in némožno se nam zdi, da je isti pesnik pisal take podlosti ter sledeče verze:

»Du bist wie eine Blume
So hold und schön und rein;
Ich schau' dich an, und Wehmuth
Schleicht mir ins Herz' hinein.

Mir ist, als ob ich die Hände
Aufs Haupt dir legen sollt',
Betend, dass Gott dich erhalte
So rein und schön und hold.«

(»Die Heimkehr«, 44.)

In tako se menjujejo v poezijah Heinejevih najnežnejše, najblažje in najljubkejše kitice z odstavki, polnimi največje podlosti, frivolnosti ter nenravnosti. Takšen pa je bil Heine: takšen v svojem mišljenju, takšen v svojem dejanju. Ta neskladnost, to vedno protislovje je vzrok, da se vkljub njegovi genialnosti, vkljub veliki množici najkrasnejših pesniških biserov ne moremo z njim spoprijazniti niti se prav veseliti njegovih poezij. Prebirajoč njega poezije, se z vsakim listom obžalujoč uverimo, da so podobne vencu, spletenemu iz nedolžnih vijolic, velekrasnih ter čudovito duhtečih vrtnic pa bodečega osata ter smrdljivega kristavca . . .

Taka podlost se ni strinjala s plemenito dušo Jenkovo in z njegovim blagim mišljenjem, in dasi rezki in satiriški obrat nekaterih njegovih pesmi bravca preseneti, vendar ni pesnik nikdar prekoračil meje dostojnosti in moške ponosnosti; pri vsem čuvstvovanju njegovem nikdar ne zapazimo tiste neblage in nemoške strasti, ki je Heineju razjedala srce ter mu vdihnila pristudne njegove pesmi.

A neko drugo posebnost je popolnoma posnel po Heineju. Pri le-tem najdeš več skupin sličnih pesmi z isto tendenco, z istim skupnim naslovom in večinoma v isti ritmiški meri. Prva pesem takih skupin je najsplošnejše vsebine: pove nam povod sledečih. Nekaterikrat stoji pred skupino takozvani »prolog«, ki služi istemu namenu ter je zložen v isti ali pa tudi kaki drugi meri. Sem spadajo cikli, kakor: »Die Heimkehr«, »Frauenbilder«, »In der Fremde«, »Schöpfungslieder«, »Seraphine« i. t. d.; s prologom: »Neuer Frühling«, »Lyrisches Intermezzo«, »Aus der Harzreise« i. t. d.

Take Heinejeve skupine so porodile Jenkove »Obujenke« in »Obraze«. Kaj je njih vsebina, že vemo. Da se nam pa sličnost pokaže, zapišimo semkaj le prvo pesem iz cikla »Die Heimkehr« in vvodno pesem iz »Obujenke«!

»In mein gar zu dunkles Leben
Strahlte einst ein süßes Bild;
Nun das süße Bild erblichen,
Bin ich gänzlich nachtumhüllt.

Wenn die Kinder sind im Dunkeln,
Wird beklommen ihr Gemüth,
Und um ihre Angst zu bannen,
Singen sie ein lautes Lied.

Ich, ein tolles Kind, ich singe
Jetzo in der Dunkelheit;
Klingt das Lied auch nicht ergötzlich,
Hat's mich doch von Angst befreit.«

»Širno sem izkopal jamo,
Kakor kadar je pokop,
Kadar črni zemlji damo
Velo truplo v tihi grob.

Vso ljubezen sem nekdanjo
V jamo del s spominom ran,
Kamen sem zavalil nanjo,
Da je ne pusti na dan.

Al' o polnoči gomile
Mrtvim truplom se odpro,
Nočne ure čudne sile
Iz grobov jih priženo.

Noč življenja v ude vlije,
Gibanje vzbudi teles;
Bleda luna tiho sije,
Gleda mrtvih živi ples.

In tako se meni časi
Kamen od srca odvali,
Ter iz groba se oglasi
Sreča mi nekdanjih dni.

Vstanejo nekdanje sanje
In spomin skelečih ran;
Moč ljubezni se nekdanje
Spet prikaže mi na dan.«

Še marsikatero sličnost zasledimo v mislih in podobah Heinejevih in Jenkovih poezij. Mimogrede naj opozorimo na nekatere!

Tako nas n. pr. v 38. pesmici skupine »Lyrisches Intermezzo« prva kitica močno spominja glavne ideje, katera je izražena v Jenkovi pesmi, baš sedaj zapisani. Ta kitica se namreč glasi:

»Manch Bild vergessener Zeiten
Steigt auf aus seinem Grab
Und zeigt, wie in deiner Nähe
Ich einst gelebet hab'.«

Druga kitica iste pesmice pa slove:

»Am Tage schwankte ich träumend
Durch alle Straßen herum,
Die Leute verwundert mich ansah,
Ich war so traurig und stumm.«

Pri ti nam na misel pride 3. kitica pesmi »Ptici«:

»Ljudje krog mene se vrste,
Se smejejo in vesele;
Moj duh teman je in molči,
Nikomur nič ne govori.«

Čitajoč »Izpremenjeno srce« Jenkovo, se spominjamo 23. pesmi v Heinejevi skupini »Lyrisches Intermezzo«; besede v 2. pesmici iste skupine:

»Aus meinen Thränen sprießen
Viel blühende Blumen hervor« —

pa nam nekoliko razširjene spet prinaša Jenkova »Moja pesem«:

»Iz solza, ki so vesele
Mi rosile moj obraz,
Rože bodo razcvetele,
Ko spet pride cvetja čas.

Iz solza, ki so-otožne
Zalivale mi oko,
Pa vijolice pobožne
Pomlad obrodila bo.«

(Konec prihodnjič.)

O poezijah Jenkovih.

Spisal dr. Janko Bezjak.

(Dalje.)

Rad bi teh in drugih podobnosti pa ne smemo trditi, da Jenko ne bi bil sam svoj, ampak da bi bil samo posnemavec; take sličnosti ne kratijo njegove pesniške vrednosti. Saj je naravno, da nam ostane marsikatera misel in podoba v spominu, prebirajočim čestokrat poezije pesnika, ki nam ugaja. In če jo porabimo, kaj to de? Le v tem, kako jo porabimo, se kaže ali duhovitost in izvirnost ali pa nesamostalnost in slepo posnemanje. In tu se vidi Jenkova izvirnost ter prava pesniška nadarjenost; nikoli ne posname popolnem in nepremišljeno, ampak vsekdar zasuče misel malce drugače nego Heine, a vsekdar predrugači podobo z malimi potezami, da postane poleg vse sličnosti popolnoma nova. O tem se lahko vsakdo prepriča sam, a vidi se to tudi že v zadnjih, gori navedenih vrsticah Jenkovih, če se njih vsebina primerja z mislijo, ki jo je Heine izrekel v onih dveh verzih. —

Oglejmo si še dalje nekatera sredstva, katera rabijo Jenku, da doseže poetiški smoter!

Posebno rad uporablja, da bi povišal učinek svojih poezij, nasprotje. To sredstvo je hvaležno, ker močno vpliva na čitatelja ter poslušavca; saj služi tudi drugim umetnostim, zlasti tudi slikarstvu. Toda dočim v ti umetnosti nasprotja zremo ter gledamo, jih v poeziji slišimo ter si jih predstavljamo. Dve nasprotni predstavi namreč druga drugo pojasnjujeta ter izmed drugih in nad druge povzdigujeta, po nasprotnih predstavah pa se zbuja tem močnejše čuti bravčevi.

Pesnik vzporeja in protistavlja žalostne in vesele položaje, tožne in radostne slike, prijetne ter neprijetne pojave, posamne reči ter njih lastnosti.

Kako čuda lep ter po svojem kontrastu ginljiv je primeroma deseti izmed »Obrazov«!

Mati, katera je izgubila svojo mlado hčerko, kleči ob črni jami, krijoči hčerino truplo, in bridke solze lije; krog in krog pa jo obdaja cvetoča narava. »Pomlad po grobovih cvetje rszsipava«, pravi pesnik ter nas čudno gane s tem nasprotjem. Predstavljamo si tukaj cvetoče lice pomladi, cvetje sipajoče, tam grobove, krijoče trohno in gnilobo. Naposled še čitamo slično nasprotje:

»V joku svojo zgubo
 Človek Bogu toži,
 Slavec, drobní slavec
 Pa vesele kroži« . . .

Prva kitica pesmi »Na grobeh« se glasi:

»Po grobeh sem hodil, kjer trava zelena
 Z trohljivosti, znamenje upa, poganja,
 Po grobih, kjer starost leži položena,
 Kjer v prahu počiva lepota nekdanja.«

Dalje najdeš sličen kontrast v pesmi »Gori«, v kateri bereš sledeča dva verza:

»Ko jaz v gomili črni bom počival
 In zelen mah poraste nad menoj —

In še enkrat ga zaslediš malo drugače v prvi sliki 7. »Obraza«:

»Zelen mah obrasta
 Zrušene zidove;
 Veter skozi diha
 Žalostne glasove.«

Ali vzemimo pesem »Pri oknu«! Zima je. Ledene, bele cvetice pokrivajo okno, h kateremu pritika goreče lice svoje zapuščena deva. Srce ji poka žalosti; kajti po snežni cesti se pomikajo vrste sani, na katerih sede svatje; med njimi »lep in najlepši ženin je mlad«, ki bo v malo trenutkih drugi zadal svojo zvestobo. Pri teh mislih nesrečno dekle obupno vzklikne:

»Večni Bog, mili Bog, drži me Ti,
 Da mi ubogo srce ne skopni?«

Ali nas ne pretrese globoko ta obup, ki ga riše pesnik v nasprotju z brezskrbno radostjo veselih svatov?

Oglejmo si drug prizor! Spet je zima. Tam vidimo vesele vaške otroke, ki se vozijo na saneh po debelem snegu, četudi »tenek veter zunaj piše« — tukaj starčka v gorki sobi, ki si »na tihem solze briše, zroč veselo mladino in spominjajoč se lastne minole mladosti. Sicer pa bomo »Zimski dan« pozneje še nekaj natančneje analizovali.

Prav tako dobro je pogodil naš pesnik oni prizor, katerega nam predstavlja v prvi svojih »Obujenk«. Čitajoč te kitice, sami čutimo neko dobrovoljnost in dobrodejno veselost: nasprotja med dežjem ter zunaj razsajajočo nevihto in pa sladkim veseljem, katero uživa pesnik v topli sobici poleg svoje ljubice, ne bi bil mogel risati ljubkeje. Na um nam prihajajo nehote besede Tibulove:

Quam iuvat imites ventos audire cubantem
 Et dominam tenero detinuisse sinu.
 Aut gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
 Securum somnos imbre iuvante sequi . . .

V drugem »Obrazu« stoji trdi hrast mehki lipi nasproti. K ti pesmici se pozneje vrnemo še enkrat.

V šestnajstem »Obrazu« čitamo spet nasprotje v naravi: drobna mravlja si zida na zemlji varno mravljišče, orel pa si stavi gnezdo na višine,

»Svet s perotjo meri
 Čez vrhe, globine.«

Ako še naposled čitateljevo pozornost obrnemo na gori navedeni dve kitici pesmice »Moja pesem«, kjer pesnik vesele solze svoje ter rože v nasprotje deva otožnim solzam ter vijolicam, tedaj smo menda dovolj dokazali, kako Jenko izkorišča to pesniško sredstvo, katerega se je posluževal tudi Heine v obilni meri. Iz Heineja naj zadostujejo tile primeri:

»Mein Herz, mein Herz ist traurig,
 Doch lustig leuchtet der Mai.« — (»Die Heimkehr«, 3.)

»Mag da draußen Schnee sich thürmen,
 Mag es hageln, mag es stürmen,
 Klirrend mir ans Fenster schlagen:
 Nimmer will ich mich beklagen,
 Denn ich trage in der Brust
 Liebchens Bild und Frühlingslust.« (»Die Heimkehr«, 53.)

»Es liegt der heiße Sommer
 Auf deinen Wängelein;
 Es liegt der Winter, der kalte,
 In deinem Herzen klein.« (»Lyrisches Intermezzo«, 48.)

Der Tod, das ist die kühle Nacht,
 Das Leben ist der schwüle Tag.« — (»Die Heimkehr«, 89.)

Že doslej smo mogli opazovati, kako zna Jenko čudesno lepoto v naravi uporabljati v okraševanje svojih pesmi.

Obrnimo torej svojo pozornost na to sredstvo njegove modrice!

Marsikateri pesnik je že slikal krasoto narave, a mnogo jih je, katerim velja Prešernova puščica:

»Kdor pevecv peti kaj ne ve,
 O letnih časih kroži.«

A Jenkove slike, dasi očrtane le s preprostimi potezami, so vendar umotvori v najlepšem pomenu besede. Pesmi njegove, semkaj spadajoče, so prave, slikovite in žive podobe narave in njenega življenja; narava pesniku ni mrtva stvar, ampak polna je najzanimi-

vejšega, tajnega ter očitega gibanja. Rožice, krasne ter dehteče, šumeča drevesa, zeleni gaji, svetlo solnce, tiha luna, jasne zvezdice, bučeči vetrovi, sivi oblaki, ptičje petje — vse, vse vabi, mika, navdušuje pesnika. On pa vse navdaja in navdiha z življenjem, vsa narava živi, govori, vsa narava čuti z njim, poje z njim.

V ta namen mu služi splošno sredstvo pesniško: personifikacija. Evo nekoliko primerov:

»Roži mlado lice
Zarudi kot zarja,
Fanta njeno listje
Tiho nagovarja.« (»Obrazi«, 1.)

»Mehka lipa plaka,
Trdi hrast se smeje.« (»Obrazi«, 2.)

»Ko je solnce vstalo, Dajal sem mu hvalo, Da na oknu rože Mi je obsijalo.	Solnce mi je reklo: »Tebe, rož ni bilo, Ko mogočno z neba Zemlji sem svetilo.« (»Obrazi«, 5.)
--	--

»Kar oko doseže,
Smeje se narava,
Pomlad po grobovih
Cvetje razsipava.« (»Obrazi«, 10.)

»Čudno govorico Kamenje oglašja, Piš večerni sape K meni jo donaša:	»Tod grede stopila Je devica name! »Name tudi, name!« Glasov sto povzame.« (»Obrazi«, 11.)
--	---

»Pesem glasna stresa
Pisane glavice,
Sestra k sestri stiska
Zarudelo lice.« (»Obrazi«, 25.)

»Zarja dan pripelje,
Dan darove razne,
S sabo nam prinese
Tožne in prijazne.« (»Obrazi«, 19.)

»Solnce rumeno
Goro zeleno
Zadnjič poljubilo je;
V krilo temine
Hribje, doline
Tiho zavili so se.« (»Slika«.)

»Tak' si lepa kakor zora,
Ko pripelje beli dan,
Da vzbudi zelena gora
Se iz težkih nočnih sanj.« (»Obujenke«, 9.)

Ne bi bil posebej navedel tega sredstva, ker je splošna last pesnikov, da ga ni Jenko rabil tako preprosto, resnično in povsem naravno, v popolnoma narodnem duhu in mišljenju. Baš v teh slikah svojih je nekam podoben Homerju. —

Drugo sredstvo, s katerim oživlja naravo v tvorih svoje domišljivosti, in katero izvira iz prejšnjega, je ogovarjanje neme prirode. Tako n. pr. govori mogočni gori v štirih krepkih vrsticah; le-teh zadnjo, naslanjajočo se na misel, da bodo narodu slovenskemu prišli jasni dnevi, je završil takole:

»Takrat moj narod, gora, mi pozdravi,
Nov rod ponosnih sinov in deklet!« (»Gori«.)

Sorško polje svoje pozdravlja, vrnivši se v rodni kraj, z ljubezni polnim srcem, vprašujoč ga:

»Al' sem ti še znanec,
Sorško polje,
Ker dolgo se nisva
Videla že?«

Pesnik nagovarja zvezde, vetrove, morje, slavca, škrjanca, razvalino; nagovarja pa tudi druge reči, n. pr.:

»In srce, ti se ne vzbudiš!
In jezik ti ne govoriš!
Zdaj klije tebi dvojni cvet:
Pomladi cvet, čas mladih let.
Poglej, obrni se okrog« i. t. d.

Tudi pesmi svoji govori:

»Pesem, pojdi miloglasna,
V noči splavaj tja do nje« — (»V tihi noči«.)

Dasi nas torej pesnikove slike o naravi navdajajo z nežno radostjo, s čutom popolne zadovoljnosti; dasi nam pesnik predstavlja naravo živečo ter delujočo; dasi s tem zadostuje zahtevam strogega Lessinga, ki je bil hud nasprotnik slikajoče poezije; dasi bi nam tedaj Jenkovi umotvori, sem spadajoči, zadoščali sami ob sebi: vendar te slike pesniku niso končni smoter, niso zgolj sredstvo, s katerim hoče delovati na domišljivost čitateljevo ter ga tako razveseljevati; te slike so mu le sredstvo v dosego drugega višjega smotra.

To nam potrjuje kratko premišljevanje »Obrazov«, ki smo jih že tolikrat navedli.

Niso zgolj obrazi narave; v njih najdeš globlji pomen: iz njih ti done naproti mehki, otožni glasovi o dvojni ljubezni pesnikovi: o njega ljubezni do device in domovine; iz njih ti dijejo globoke resnice in žalostni prizori resnega života človeškega.

Pesnik v vvodni pesmi sam pravi:

»In srce umeje
Čudne govorice,
Ki jih govorijo
Zvezde in cvetice.«

Sivemu oblaku, z vetrom plavajočemu v daljnje kraje slovenske, naroča pesnik v tujini, naj mu pozdravi ljubico, šetajočo v ljubem, domačem kraju po vrtu, prav preprosto govoreč:

»Draga, zdrava bodi!« (III.)

Po mogočnem Dunavu plava ladja s pesnikom mimo logov, nesoč ga vedno dalje. In kakor nosi mogočna reka njegovo ladjo tako nosi njegovo srce vročo ljubezen:

»In mogočna reka
Nikdar ne usahne,
Pa ljubezen moja
Nikdar ne omahne.« (XVII.)

O večerni uri stoji poleg Save. Bistri val mu pravi, da hiti v južne kraje med njegove brate: pesnik pa mu da kratko, a tem srčnejše naročilo, v katerem je krepko izraženo vse njegovo iskreno bratoljubje:

»Srčno jih pozdravi!« (XII.)

Mehka lipa plaka večernemu mraku, da, četudi vsako pomlad iznova požene zelene veje, vendar pod kožo redi črva, kateri ji je vsekal krvavo rano. Trdi hrast pa se oholo smeje ter čaka njenega pada. Kdo ne bi vedel, katero žalostno resnico s politiškega neba našega je pesnik hotel označiti s to resno alegorsko sliko! (II.)

Mlada breza raste sameča med temnim borovjem, »v rodnem svetu tuja«:

»Tuja dolga leta	Veter nosi listje
Raste sredi lesa,	Sestram v daljne kraje,
Vetra moč jo maje,	Tam jim o samici
Listje ji otresa.	Poročila daje.« (XIII.)

Ni li ta breza najlepša, najznačilnejša podoba samečega naroda slovenskega, tujca v rodnem svetu svojem? Ta pesem pa nas močno spominja Heinejeve:

»Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Höh',
Ihn schläfert; mit weißer Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee« i. t. d. (»Lyrisches Intermezzo«, 35.)

Lepa roža sramežljiva govori ubogemu mladeniču, da jo bo danes njegova ljubica nosila v rumenih kitah, ko se bo poročila z drugim; potem završi svoj ogovor:

»Ko ljubezni palo
Bode zagrinjalo,
Moje zadnje perje
Bo na tleh ležalo.« (I.)

Nasprotni, a slični dogodek iz življenja ljubezenskega riše pesnik v XX. »Obrazu«. Ves dan čaka dekle svojega ljubimca pri oknu, dokler ne posije »bleda luna«, ki ji pove, da je zunaj mesta hodil z drugo ljubico ter jo vodil za roke. Po teh besedah pa se hitro skrije za oblake,

»Da solzie ne vidi,
Ki jih dekle lije.«

Še razne druge snovi se vrste v teh »Obrazih«. Pesnik nam slika pobožno sosesko v cerkvi (VI.), ničevost in puhlost življenja (VII.), mogočnost solнца in slabost človeško (V.), izgubljeno bitko in izgubljene nade mladega junaka (VIII.). — O drugih mislih in prizorih v »Obrazih« smo že drugod govorili (o materi, ki joka ob grobu svoje hčerke, o želji pesnikovi, da bi bil pokopan na visoki Tatri i. dr.). — A večkrat ko čitamo te »Obraze«, bolj se nam omiljujejo, in vselej najdemo kako novo stran, ki je vredna našega občudovanja; na zadnje niti ne vemo, kateremu »Obrazu« naj bi dali prednost.

A ne samo v »Obrazih«, tudi v drugih pesmih, ki slikajo naravo ali prizore v nji, zasledimo tisti višji smoter, ki nam kaže čuteče srce ali resno stran življenja. Izmed drugih pesmi, ki so nam v mislih, naj tukaj označimo dve: »Zimski dan« in »Sliko«! Vzlasti le-ta je krasna!

Rumeno solnce je že zadnjikrat poljubilo vrhove zelenih gora, hribi ter doline so se že zavili v nočno temino. Zdajci tam na iztoku luna prikaže svojo svetlo glavo. Vetrič pihlja in rahlo maje črnozenkasto jezero: semtertja se zibljejo majhni valčki, v katerih leskeče sto in sto mičnih zvezdic. To je tako krasna slika, kakršnih čitamo le še v Goetheju in Heineju. Čitatelj vidi takorekoč pred seboj in občuti v sebi ta nepopisni, divni večer. In kako čudovito uporablja pesnik to podobo spet v etiškem zmislu! Čujmo!

»Nočna temina, Slika spomina Srečnih in žalostnih dni! Zvezdam bleščočim, Zvezdam brlečim, Dnevi, enaki ste vi!	Jezero krasno, Temno al' jasno, Ti si podoba srca; V tebi odseva Vsakega dneva Svit se mi ali tema.«
--	---

(Konec prihodnjič.)

O poezijah Jenkovih.

Spisal dr. Janko Bezjak.

(Dalje.)

«Zimski dan» sem bil že navedel. Tu pa si ga oglejmo natančneje!

Da je pesnik pravi pesniški slikar, to nam mojstrsko dokaže že v prvi kitici. Z markantnimi potezami nariše le v štirih verzih zimski dan. Vsaka vrstica prinese nekaj značilnega, zadnja pa obenem završi sliko. Poslušajmo!

»Solnce se od daleč skriva,
Vrana leta okrog hiše,
Tenek veter zunaj piše,
Tla pa debel sneg pokriva.«

Kdo bi mogel krajše, a vendar z vsemi potrebnimi znaki ustvariti tako pesniško sliko zimskega dne?

Druga kitica pa nas vede v sredino vaških otrok. Kako življenje! Tudi to življenje je kratko ter živo narisano v glavnih potezih:

»Tam na klanci je vse živo:
Vkup so iz vasi otroci,
Vsak sani v premrli roci
Vozi in drži se krivo.«

Kdo se ne domisli lastnih dni brezskrbnih let otroških? Sani na ramo in hajd na klanec ali breg, potem pa nizdolu po snegu, da se je vse kadilo! In tako se godi tudi starcu, ki pri oknu zre to vaško življenje: pred dušo mu stopijo nekdanji dnevi blažene mladosti, in solze ga polijo . . . S tem etiškim momentom je završil pesnik svojo nedosežno sliko. — In takih etiških momentov pa je vse polno v pesmih Jenkovih.

Te slike nas uče, da je bil Jenko pravi sin narave; otroška ter mladeniška leta svoja je preživel večinoma na kmetih, in zato se mu je omilila narava s svojimi tajnimi in očitnimi krasotami; zato jo je ljubil kakor drugo mater, katera je v njem pomagala vzgajati krepko in resnično čuvstvo za vse lepo, blago in dobro. Zato pa imajo tudi njegove pesmi vseskoz naroden duh.

To se vidi zlasti v tistih, katerim pesnik ni podelil samo pečata svoje krepke preprostosti, temveč jim je zajel tudi snov iz preprostega življenja kmetiškega ter jim tako vlil preprostega naroda mi-

šljenje in čuvstvovanje. V nekaterih je zadel narodni ton tako izvrstno, da se nam dozdevajo pristno narodne po snovi, jeziku in obliki. Take so: Roža', Nevesta, Cekin, Zadnji večer, Vabilo, Senčica, Lilije, Nerodna, Nepovabljeni svät.

Tudi tu mu je bil kaŹipot Prešeren; a baš tu je mojstra skoro prekosil učenec Jenko. S tem, da je marsikatero posebno potezo narodnih pesmi izvrstno uporabil, je nekaterim svojih pesmi vtisnil pečat prave narodnosti.

Narodni pesnik rad zakrije pravo misel s podobo, zlasti ako se jo zaradi kočljivosti boji povedati naravnost s pravimi besedami. Tako narodne pesmi raznih Slovanov kaj rade opisujejo ter značijo izgubljeno devištvo z ovelimi cveticami ali z izgubljenim vencem. Tu se kaže nežno ter spodobno mišljenje slovansko: ne najdeš grdih, podlih, neotesanih besed, ki bi žalile ubogo, nesrečno deklico in čitatelja samega.

Tako povprašuje v neki slovaški narodni pesmi dekcle ribiče ob Dunavu:

»Rybári, rybári na tichom Dunaji,
Či ste nevideli moj vienak zeleny?«

(Sborn. mat. slov. II. 9.)

V drugi očita dekcle zapeljivcu, da ji je vzel venec, a on pravi:

»Nevzal sem ho, neni pravda,
Hodilas ho do Dunaja.«

V zbirki narodnih pesmi hrvaških, izdanih po Plohlu, nahajamo pesmico, v kateri je izguba devištva prav tako prikrito označena. Deklica pere ob »Dunaju« (Dunavu) venec in srajco ter oboje razprostre. Ko to vidi junak, pride z gore ter ji ukrade venec in srajco. Šele iz prokletve, ki jo izgovori dekcle, razvidimo pravi pomen te tatvine:

»Nedaj ti se boŹe oŹeniti,
Dok ne vrodi javor z jabukami,
Pod javorom sncha i divojka!«

Maloruska narodna pesem govori o tem vencu takole:

»U njadelku rano mati donku bila:
Na što ti šelma venčik stratila?
Na Dunaju beli, husti mita;
Tam svoj venčik stratila.«

(Malor. nar. pes., izdal Bezsonov, str. 164.)

Tudi Jenko je ta predmet uporabil v treh pesmicah. Eni je naslov »Narodna«. Mogoče je, da je res narodna, in da ji je pesnik dal popolnejšo obliko. Glasi se:

»Dolin'ca cvetoča,	Prišel sem si žej'co
V dolin'ci studenček,	Gasit na studenček,
Pri njem je deklič'ca,	Deklič'ca mi dala
Ki vije si venček.	Je srček in venček.«

V drugi pesmi (»Mlada Mana«) vpraša solnce luno, je li ji znano,

»Kaj da rože v tla so vgnane,
Ki vesele
So cvetele
Po gredicah
Mlade Mane?«

Saj je še prejšnjega dne videlo Mano radostno ter jasno, igrajočo se »z vencem krasnim«. Luna pa ji odgovori smehljaje se:

»Kaj bi tega jaz ne znala!
S'noč' prišel je mlad učenec
Čez gredice,
Čez cvetice;
Vzel je s sabo krasni venec.«

Tretja slove »Lilije«. Deklica ogovarja bele lilije svoje, katerim je doslej vedno stregla: odslej jih ne bo več nosila na solnce; ne bo jih več rosila s hladno vodico; ne bodo ji več cvetele:

»Lilije bele,
Le uschnite!
Z mano cvetele,
Z mano venite!«

Ali ni ta izmed najlepših, najnežnejših pesmi tega smisla? Srce nas boli, ko slišimo to žalostno govorico uboge deklice! — Taki pogovori nesrečnega človeka z nemo naravo so značilni za narodne pesmi. Človek išče tolažbe pri bitjih, ki jih je ustvarila mati narava.

Narodna pesem ne določuje kraja, kjer se vrši kak dogodek, natanko, ampak ga le splošno zaznamuje, često z besedami: stoji, stoji tam — leži, leži — i. t. d., ali pa rabi polje, vas, mesto, gora in enaka splošna določila.

Tako tudi Jenko uvaja XV. »Obraz« z besedami:

»Leži polje ravno,
V polju roža krasna« —

Začetek pesmi »Roža« se glasi:

»Sred vasi so lipe tri,
Hišica pri njih stoji.«

Nekaj prav značilnega za narodne pesmi je tudi ponavljanje, in sicer prvič posamnih besed ter stavkov, drugič celih kitic.

S ponavljanjem besed in stavkov hoče narodni pesnik posamno besedo, posamni pojem, posamno misel močneje poudariti ter čitate

ljevo pozornost bolj vzbuditi. Zlasti čestokrat se ponavlja samostalnik, ki se prvokrat stavi brez pridevnika, s prikladnim pridevnikom.

Tudi to sredstvo rabi Jenku. Evo nekaterih primerov!

»Nocoj, le še nocoj —« (»Zadnji večer«.)

»Rosa, hladna rosa
Kamenje močila,
Luna, blede luna
Nanje je svetila.« (»Obrazi«, XI.)

»Slavec, drobni slavec
Pa vesele kroži.« (»Obrazi«, X.)

»Bele cvetice, ledene cvetice« —

»Večni Bog, mili Bog« —

»Tajaj led, tajaj led lice gorko« — (»Pri oknu«.)

»Le kuj, le kuj, zlatar« — (»Cekin«.)

»Pojdi, le pojdi' z menoj« (»Vabilo«.)

Cele kitice pa se takrat ponavljajo, kadar se ponavlja misel ali dejanje, povedano v eni celi ali v več kiticah. Pri tem se kitice ali nič ne izpremene ali le malo, kakor to misel zahteva.

Tako čitamo v »Cekinu«:

»Le kuj, le kuj, zlatar,	Koj k delu gre zlatar
In prav za prstek mlad	In prav za prstek mlad
Naredi prstan zlat,	Naredil prstan zlat,
Prekuj mi ta denar!	Prekoval je denar.«

V narodnih pesmih često nahajamo tudi tole »figuro«: Pesnik zastavi najprej vprašanje, kaj bi to moglo biti, na kar kaže, imenujoč znane reči, ki so podobne oni reči. Nato pa odgovori sam, da ni to ni ona reč, katera bi utegnila biti, ampak — in zdaj imenuje pravo stvar. Tako vzbudi pozornost ter zanimanje čitateljevo ter povzdigne in ukrepi reč, do katere mu je največ. Dva primera

V »Mladi Bredi« vpraša deklica, ko zagleda meglico sredi polja, svojo mater:

»Al' meglica ta je od vodice?
Al' meglica ta je od gorice?
Al' oblak je toče hudourne,
Izpod neba zgnan od sile burne?«

Mati ji razloži:

»Ta meglica ni ne od vodice,
Ta meglica ni ne od gorice,
Tud' oblak ni toče hudourne,
Izpod neba zgnan od sile burne.

To je sapa turških konj meglena,
Ki jih polna je steza zelena.«

Znana srbska narodna »Asan-Aginica« ima tale začetek:

»Kaj se beli na zeleni gori?
Al' so snegi, ali labodovi?
Da so snegi, bili bi skopneli
Labodovi bili odleteli.
Niso snegi, niso labodovi,
Ampak šator Age-Asan-age.«

Tudi to svojstvo narodnih pesmi je poznal Jenko ter z njim dosegel močen učinek, samo da je v začetku vprašanje opustil in misel samo trdilno izrekel. V mislih imamo pesem »Po slovesi«:

»Teman oblak izza gore	To ni oblak izza gore,
Privlekel se je nad polje;	To tudi ni ravno polje;
Nad poljem sredi je obstal,	To misel le je žalostna
Nebo je čez in čez obdal.	Na sredi srca mojega.«

Najboljše v narodnem duhu je zadeta pesem »Zadnji večer«: vsebina, misli, besede, mera — vse se strinja in zedinja v tem smislu. Radi tega pa jo tudi slišiš često doneti iz ust vaškega mladeniča. Snov je pesnik zajel iz tistih časov, ko je moral mladenič še osem let cesarja služiti: ljubček, ki mora drugi dan k vojakom, pride k ljubici v vas in jemlje od nje slovo. To je snov, katera je prav priljubljena narodnim pesmim. Slovo ter globoka žalost deključina sta slikani tako preprosto, resnično ter naravno, da me pesem vsekdar močno gane, kadar jo čitam, zlasti zadnje kitice:

»Ne jokaj, ljubica,	Oh, psi še lajajo;
Čez osem kratkih let,	A ljubega več ni,
Če bova še živá,	Pred mojo kamrico
Pa snideva se spet.	Pa trava zeleni.

Prežalostno srce
Veselja nima več,
Sam Bog nebeški ve,
Kdaj osem let bo preč!«

Znani »lepotilni pridevniki« (epitheta ornantia) Homerjevi rabijo v okras tudi narodni pesmi slovenski; takisto »stalni pridevniki« kakor: bel, raven, svetel, bled, bridek pri nekaterih določenih samostalnikih: belo mesto, beli dan, beli grad, ravno polje, blede luna, svetlo solnce, svetli dan, bridka sablja, bridka žalost itd. — Ti pridevniki ne okrašujejo le pesmi, ampak tudi oživljajo tiste pojme, katerim se pridevajo; kajti pristavlja se le po en pridevnik, ki naznanja značilno lastnost. Po ti lastnosti se pojem vidno ter čutno povzdigne, okraši ter oživi.

To sredstvo narodnih pesmi je tudi Jenko vrlo cenil ter modro uporabljal. V njegovih poezijah ne nahajamo samo, takih stalnih pridevnikov, kakršnih so polne narodne pesmi, ampak tudi razne druge, ki lepotijo pesmi. Čitamo med drugimi tele skupine samostalnikov ter pridevnikov:

bela cesta, bele cvetice, beli grad, bele lilije, bela mesta, bele pene, beli sneg, bela zora; bleda luna; bleščeče zvezde; bistri val, bistre vode; bridke solze, bridka žalost; cvetno polje, cvetoče polje; črne bolečine, črna gomila, črna jama, črna zemlja; drobna mravlja, drobni ptič, drobni slavec; glasni šum; grmeča Sava; hladna rosa, hladna vodica; jasen mir, jasno solnce; krásna roža; malo dete; mehka lipa; mlad junak; mogočna reka; ognjeno gorje; pisana glavica; pobožne vijolice; ravno polje; rumeno solnce; sladki čut, sladka pesem, sladki smehi, sladki up; sinja daljava; sivi oblak; skeleča rana; svetli dan; šumeča voda; šumni vrtinec; tajno šepetanje; teman oblak, temno borovje; tihi grob, tiha noč; trdi hrast; verna ljubezen; zelena gora, zelen mah, zelena trava; zlata čeda (zvezd), zlata pesem, zlate zvezde; zvesti konjič; žive oči, živí ogenj . . .

Narodni duh zlasti preveva Jenkove balade. Sicer jih je samo pet: »Zaklad«, »Knezov zet«, »Morski duhovi«, »Nevabljeni svat« in »Pogreb«, in le-ta je manj balada nego resno-šaljiva alegorija, predstavljajoča mogočni učinek pusta na mladi svet; vendar pa jim gre ime »balade« po vsi pravici: one so balade v pravem pomenu besede. Pri njih je dejanje središče pesmi, manj je merodajen značaj dotičnih oseb. To dejanje pa nam pesnik riše le po važnih momentih, z malimi, krepkimi potezami. Kar je nepotrebno, kar si more čitatelj sam dodati iz svoje domišljivosti, to je vse izpuščeno; tako zadobe balade dramatiški značaj, in dejanje se pokaže v vsi svoji sili ter velikosti. Vse balade Jenkove so resne po svoji vsebini, ki je v »Knezovem zetu« in v »Morskih duhovih« celo grozna. Zabeležimo v kratkih potezah vsebino prve!

Bil je mlad vrtnar, ki je služil pri knezu. Ljubil je kneževo hčer, ki mu je vračala ljubezen. Nekoč je spet delal na vrtu, sadil rože ter si pel tole pesem:

»Najlepšo rožo bom izbral
In svoji ljubici jo dal;
Saj bodem, če sem tudi kmet,
Nekoč še vendar knezov zet.«

Knez, ki je to čul, naroči, jeze se tresoč, vrtnarju, da mora z njim na lov; tu pa ga ustrelji ter vrže njegovo truplo v Kolpo. To dejanje nam pesnik tajnostno takole opiše:

»Ko solnce šlo je za goro,
Prižgalo zvezde je nebo,
Skovir na gori je zapel,
Nekdo slovo od sveta vzel.
Po Kolpi plaval je mrlič,
Nad Kolpo je odveval ptič.«

Po noči pa pride vrtnarjev duh pod okno svoje ljubice, hčere kneževe, ter ji prigovarja z milo prosečim glasom, naj vstane, da bi šla k poroki z njim. Deklica se mu da pogovoriti, obleče svileno obleko

»In rožo dene v kito las,
Ki jo vrtnar je včeraj dal,
Ko je pod njenim oknom stal,«

nato hiti za svojim ljubimcem. Ne vidi ga, toda njegov glas sliši, ki se bolj oddaljuje, bolj ko ona hiti. Tako jo zvabi duh umrlega ljubimca do strme Kolpe in naposled s svojimi žalostnimi ter milimi glasovi v globoko vodo. Konec pa se glasi:

»Skovir skovikati začel,
Nekdo pa otlo je zapel:
Če bil sem tudi reven kmet,
Zdaj sem pa vendar knezov zet!«

Motiv je tisti, kakršnega nahajamo v »Leonori« Bürgerjevi ter drugih sličnih baladah; zlasti pa ima ta balada Jenkova velike podobnosti z narodno pesmijo »Mornar«, ne samo, kar zadeva snov, ampak tudi, kar se tiče vse kompozicije in dikcije. Gotovo je poznal Jenko »Mornarja« in ga tudi posnel vidno ter s premislekom. Ne bom ju primerjal; kdor dvomi o moji trditvi, naj čita sam obe pesmi, in prepriča se, da ne trdim preveč.

Pesmi Jenkove so torej, kar se je že često tudi drugod poudarjalo, povsem narodne poezije v umetniški obliki. Zavaljo tega pa so tudi nekatere postale zopet narodne, in preprosti ljudje z navdušenostjo popevajo to ali ono pesem Jenkovo, ne da bi vedeli, čigava je. Take so n. pr.: »Pobratimija«, »Naprej«, »Naš maček«, »Vabilo«, »Zadnji večer«.

Koliko pa jih je že uglasbenih po naših slavnih skladateljih, Foersterju, obeh Ipavcih, Hajdrihu, Davorinu Jenku, Nedvedu, Vilharju in drugih! Morda ne najdeš pesnika, kateri bi po vsebini ter

obliki svojih pesmi bil tako prikladen in zato tudi tako priljubljen skladateljem slovenskim, kakor baš Jenko. Meni so znane tele: Prošnjaja (J. Fabian); V tihi noči (A. Hajdrih, A. Förster). Obujenke: I. (»Slabo sveča je brlela«: A. Hajdrih), VI. (»V ljubem si ostala kraju«: A. Nedved, F. S. Vilhar), VII. (»Zemlja se zagrne v tmine«: A. Foerster); Vabilo (B. Ipavic); Pobratimija (D. Jenko, A. Förster); Samo (A. Foerster); Adrijansko morje (A. Hajdrih); Naše gore (A. Foerster, G. Ipavic); Molitev (D. Jenko); Naprej (D. Jenko); Narodna (B. Ipavic); Naš maček (F. J. Tence, Valenta); Roža (B. Ipavic); Zadnji večer(?); Na tujem(?).

* * *

Pri koncu smo. Nimamo namreč namena govoriti še o njegovih stikih, verzih, sploh o njega pesniški tehniki. Splošno naj opomnimo, da Jenkovi verzi gladko teko, da so stiki večinoma čisti, da vlada blagoglasje v kiticah; pesnik je torej dodobra poznal pravila pesniške tehnike ter se tudi ravnal po njih.

Glavni smoter mi je bil, da bi zanimanje vzbudil za pesnika Jenka, katerega vse premalo poznamo ter čislamo, zraven tega pa pokazal, kako kruta nam je bila usoda, ki je vzela narodu slovenskemu dičnega pesnika v cvetju njegovih let. Koliko lepega, milega, blagega bi še bil podaril narodu svojemu, ki ga je ljubil tako goreče, ako mu neizprosna Morena ne bi bila tako rano iztrgala iz roke vzositega peresa ter ustavila njegovega plemenitega . . . srca! Toda kaj pomaga tožiti o nemi, jekleni, neizprosni usodi, ki hodi ter bo večno hodila neomajna svojo pot, ne brigajoč se za čuvstva, za želje človeške? Nam pristoja tiho tožiti ob ranem grobu ljubljenca nebeške modrice z besedami, katere je zapel Stritar pesniku v čast:

»Gorke ti toči solze na grob Slovenija mati,
Točijo gorke solze bratje in sestre ti naj.
V zemlji domači ležiš, v najlepši tu družbi počivaš,
Tebi na strani leži pevca preblago srce.
Blažjega ni srca slovenska nam zemlja rodila,
Ti po krvi si brat, brat si po duhu mu bil.«

